

ΑΣΤΙΚΗ ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ (του Γιάννη Ζήση)

Πέρα από κάποιες νησίδες ποιότητας, μπορούμε να πούμε πως, ως ανθρωπότητα βρισκόμαστε σε ρήξη με τη θεμελιώδη ψυχική οικονομία μας. Ο αστικός πολιτισμός μας έχει εμμονή στην αναζήτηση της δύναμης ως αυτοσκοπού. Αποτελεί αναγκαιότητα να ανακτήσουμε το ανθρωπολογικό μας μέτρο, να συμφιλιωθούμε οντολογικά με τον κόσμο και να απελευθερωθούμε από τον φόβο με

την ολοκλήρωση της φιλοσοφίας, της μεταφυσικής, της ψυχολογίας, της θρησκείας και της κοινωνιολογίας μεταξύ τους. Η ολοκλήρωσή τους αυτή είναι το πεδίο μιας νέας θρησκευτικότητας.

Ολοκλήρωση θρησκείας και ψυχολογίας

Οι θρησκείες αποτελούν εγχειρήματα αποκατάστασης αυτής της χαμένης ισορροπίας, και σε αυτό είχε δίκιο ο Λούντβιχ Φόιερμπαχ.[1] Χαρακτηριστικά αρχετυπικά παραδείγματα ρήξης με τη θεμελιώδη ψυχική οικονομία αποτελούν ο Οιδίποδας, ο Νάρκισσος, ο Σίσυφος και ο Ερυσίχθωνας. Και όσον αφορά στους μύθους, ο Καρλ Γιούνγκ έλεγε “οι μύθοι είναι, πρώτα από όλα, ψυχικές εκδηλώσεις που αντανακλούν τη φύση της ψυχής.” [2]

Το εγχείρημα αποκατάστασης της ψυχικής οικονομίας στον Χριστιανισμό εστιάστηκε στο Πατερικό πρότυπο της Αγάπης. Αυτό το πρότυπο επιφυλάσσει τη βία εναντίον, κυρίως, της χωριστικότητας, της οποίας μια έκφραση είναι η υποκρισία. Αντίστοιχα, την ψυχολογική οικονομία αυτάρκειας του ανθρώπου

επιδιώκει ο Βουδισμός με το εγχείρημά της ελαχιστοποίησης της ψύχωσης της επιθυμίας. Και τα δύο αυτά πρότυπα εξακολουθούμε να τα έχουμε ανάγκη.

Κατά τη γνώμη μας, το πρόβλημα είναι ανθρωπολογικό. Βρίσκεται στο γεγονός του **ανολοκλήρωτου χάσματος** μεταξύ θρησκευτικού στοχασμού και βιωματικής, και του ψυχολογικού πεδίου. Αυτό θα σήμαινε ένα “πρόσωπο με πρόσωπο” αντίκρισμα με το φόβο του θανάτου[3] που είναι περισσότερο πρωτογενής από τον φόβο του κεφαλαίου. Το σύμβολο της Λερναίας Ύδρας δεν είναι απλώς ένας μύθος αλλά μια ψυχική εκδήλωση που αντανακλά τη φύση του φόβου του θανάτου.

Μόνο με τη “πρόσωπο με πρόσωπο” συνάντηση με το φόβο του θανάτου και της διακινδύνευσης της ζωικότητας μπορεί ο άνθρωπος να συλλάβει το ελιξίριο της αθανασίας. Σε αντίθετη περίπτωση συμφιλιώνεται με τη θνητότητα και βρίσκει λύσεις “πραγματιστικής” ανακούφισης του προβλήματος.

Ο υλισμός ως υπαρξιακή σπατάλη εν μέσω στενότητας

Ο αστός στον βαθμό που έχει χάσει το βαθύτερο υπαρξιακό μέτρο -μέσω της επιδίωξης της κυριαρχίας του κόσμου και της άφρονος χρήσης του πλούτου- αναδεικνύεται ως ανθρωπολογική ψύχωση και παράνοια. Η “πραγματιστική ανακούφιση” από το φόβο του θανάτου είναι μια *υπαρξιακή σπατάλη εν μέσω στενότητας*. Σε αυτόν τον δρόμο δεν τολμά ούτε δευτερόλεπτο να έχει την ανιδιοτέλεια και τον στοχασμό ως ήθος, πολιτισμό και υπαρξιακή και κοινωνική αντίληψη της ζωής, του εαυτού και του κόσμου.

Ο υλισμός και ο αθεϊσμός δεν δημιουργούν την αίσθηση ψυχικού πλεονάσματος. Λέγοντάς το αυτό δεν παραβλέπουμε τα διάφορα στρεβλά ανθρωπολογικά πρότυπα που γέννησαν οι θρησκείες. Ο υλισμός και ο αθεϊσμός λειτουργούν ως μηδενιστικές θεωρίες υπαρξιακής στενότητας, και ως υπαρξιακά αδιέξοδα. Υπό αυτή την έννοια δεν μπορούν να τροφοδοτήσουν ιδεολογικά μακροχρόνιους αγώνες κοινωνικής αλλαγής. Αναδεικνύουν μόνο την τάση της αστικής ανθρωπολογίας να επαναστατεί απέναντι στη δεσμευτικότητα της φύσης, του πνεύματος και του λόγου.

Οι Φρίντριχ Ένγκελς και Καρλ Μαρξ[4] θεωρούσαν πως η πρωτογενής ανάγκη για την ενασχόληση με τη θρησκεία προκαλείται από το φόβο και την ανασφάλεια που γεννάει το κεφάλαιο. Δεν θεώρησαν ως πρωταρχικό στόχο τον αντιθρησκευτικό αγώνα ή τον αθεϊσμό. Αυτή τη θέση συνυπέγραφε και ο Λένιν, ο οποίος κινήθηκε σε αυτή την κατεύθυνση.

Ο ρόλος της αστικής τάξης

Η ιστορία μπορούμε να πούμε διαχρονικά -με τη διευρυμένη έννοια του όρου- ότι είναι ένας εμφύλιος πόλεμος κατά βάση της αστικής τάξης. Υπό αυτή την έννοια, επίσης, η αστική τάξη διακήρυξε την ανεξιθρησκεία και τη θρησκευτική ελευθερία. Η αστική τάξη επιχείρησε να ανακαινίσει τη θρησκεία με ποικίλα εγχειρήματα που έκαναν μνεία άλλοτε για “ορθό λόγο”, και άλλοτε για “υπέρτατο όν” ή το “υπερβατικό απόλυτο” του Βρόνσκι. Μεγάλες αλλαγές στη θρησκεία -όπως ήταν η Μεταρρύθμιση- έγιναν από ένα αστικό επίπεδο συνειδητότητας.

Η πνευματική αυτεξουσιότητα της αστικής τάξης είναι δηλωμένη στην ιστορία και πρέπει να ολοκληρωθεί μακράν του μηδενισμού που αντιρροπείται διπολικά με τη διακινδύνευση.[5]

Αντίστοιχα, η αστική τάξη οφείλει με εντιμότητα να υπερασπίσει την κοινή ωφέλεια, το κοινό καλό και την κοινή ευημερία υπό το πολιτισμικό μέτρο και την κυκλικότητα του λόγου, ακόμη και με αυτή τη λακωνική ευθύτητα ενός Ζαιν Ζυστ.

Η αστική τάξη εγειρόμενη, στο ύψος του αιτήματος του Καρλάιλ και του Α.Βέμπερ, είναι η βασική αναγκαιότητα για τη διάσωση του 21ου αιώνα, και σε αυτή τη διάσωση πρέπει να συμμετάσχουν όλες οι ανθρωπολογικές προσεγγίσεις. Οφείλει να αναλάβει και να ενεργοποιήσει τον καινοτομικό, ειρηνευτικό και εξελικτικό ρόλο της θρησκείας, όπου, χωρίς υποκρισία και με ευθύτητα θα υπηρετηθούν όλοι οι άνθρωποι, η φύση και το πνεύμα.

Το πεδίο της νέας θρησκευτικότητας

Η θρησκεία υφίσταται ως αναγκαιότητα γιατί επιχειρεί να απηχήσει το διαρκές μέτρο και σημείο αναφοράς της ανθρωπογένεσης. Σε τελική ανάλυση αποτελεί μια δυναμική μέτρου

στον αστό και μια άρνηση του οπορτουνισμού του.

Ο αστικός πολιτισμός καλείται να χάσει κάθε οπορτουνισμό και να ανακτήσει το ανθρωπολογικό μέτρο, να συμφιλιώσει οντολογικά τον άνθρωπο με τον κόσμο και να τον απελευθερώσει από τον φόβο με πραγματιστική διαπραγμάτευση της φιλοσοφίας, της μεταφυσικής, της φιλοσοφίας, της ψυχολογίας, της θρησκείας και της κοινωνιολογίας.

Η πνευματική αυτεξουσιότητα του ανθρώπινου γένους που εκφράζεται από μια αστική τάξη παραιτημένη από την εξουσιαστικότητα –μέσα από το μέτρο του λόγου, του πολιτισμού και της κοινωνίας- είναι το βασικό πεδίο της νέας θρησκευτικότητας και αναστοχασμού της θρησκείας ως:

Η ολοκλήρωση των εγχειρημάτων της ψυχολογίας, της ψυχανάλυσης, της διαθρησκευτικής θεολογίας, της θρησκευσιολογίας, της ανθρωπολογικής θεώρησης του πολιτισμού και των σύγχρονων κοινωνικών ψυχολογικών πολιτικών και οικονομικών αναγκών.

Υπό αυτή την έννοια, η θρησκεία εκφράζει την ολοκλήρωση της ανθρωπογένεσης του εαυτού ως Είναι, όπως θα έλεγε και ο Φόιερμπαχ. Ο άνθρωπος ως Είναι απελευθερώνεται από την πύκνωση και από την κυριαρχία που του ασκεί το κεφάλαιο, καθώς έρχεται βαθιά αντιμέτωπος με τον φόβο χωρίς διακινδύνευση, μέσα από την αρμονικότητα του λόγου, τη δημιουργική μέριμνα και συντροφικότητά του.

Αναφορές:

[1] Λούντβιχ Φόιερμπαχ, Βικιπαίδεια

[2] Καρλ Γιούνγκ, “Η Ολοκλήρωση της Προσωπικότητας”, Σπαγειρία, σελ 74

[3] Γιάννης Ζήσης, “Ο φόβος του θανάτου, η ιδιοποίηση-ιδιοκτησία & η υπέρβασή τους (Μέρος Α΄)”,

[4] Ερνστ Φίσερ, “Τι Είπε Πραγματικά ο Μαρξ”, εκδόσεις Γλάρος, σελ 20

Καρλ Μαρξ: “Ο αθεϊσμός, σαν άρνηση αυτής της πραγματικότητας (της μη πραγματικότητας του ανθρώπου και της φύσης), δεν έχει πια κανένα νόημα, γιατί ο αθεϊσμός είναι η άρνηση του θεού και

επιδιώκει να επιβεβαιώσει με την άρνηση αυτή την ύπαρξη του ανθρώπου. Ο σοσιαλισμός δεν αναζητά πια μια τέτοια παρακαμπτήριο μέθοδο. Ο σοσιαλισμός αρχίζει από τη θεωρητική και πρακτική αίσθηση αντίληψης του ανθρώπου και της φύσης σαν ουσιαστικών πραγμάτων. Ο σοσιαλισμός είναι μια θετική ανθρώπινη ατομική συνείδηση, όχι πια μια ατομική συνείδηση που κερδήθηκε μέσα από την άρνηση της θρησκείας όπως ακριβώς η πραγματική ζωή του ανθρώπου είναι θετική και δεν κερδήθηκε μέσα από την άρνηση της ιδιοκτησίας, μέσα από τον κομμουνισμό ... Ο κομμουνισμός είναι ο αναγκαίος τύπος και η δυναμική αρχή του άμεσου μέλλοντος, αλλά ο κομμουνισμός δεν είναι αφεαυτού του ο σκοπός της ανθρώπινης ανάπτυξης-η μορφή της ανθρώπινης κοινωνίας. («Οικονομικά και πολιτικά κείμενα»)

[5] Ιωάννα Μουτσοπούλου, Γιάννης Ζήσης, “Η χαμένη αθωότητα της Νεωτερικότητας”

Γιάννης Ζήσης, συγγραφέας

Ημερομηνία δημοσίευσης: 15 Ιανουαρίου 2013

(φωτό: Γιάννης Ζήσης)

Το παρόν αποτελεί μέρος του δοκιμίου “Ο Ορίζοντας της Θρησκείας τον 21ο αιώνα”